

Hva skjer med pengene i Stange?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Stanges økonomi fant. Og Stange har en interessant tvist: en voksende kommune som driver eldreomsorg og skole nøkternt, men som likevel går i minus i driften og må ta av sparepengene.

22 mill.

så mye mer enn forventet brukte Stange på sosialhjelp i 2025 — kommunens største «dyre unntak», og det vokser raskt

13 mill.

så mye *mindre* enn forventet brukte kommunen på eldreomsorg — den drives «hjemme-først» og nøkternt

minus

driften gikk i minus i 2025 (–0,4 %). Kommunen måtte ta av sparekontoen for å få regnskapet i balanse

Tenk på kommunen som en husholdning: Stange «tjener» greit — skatt og overføringer fra staten. Det meste går til faste «regninger»: skole, barnehage, eldreomsorg, helse. Familien har en pen sparekonto. Men i 2025 brukte familien litt mer enn den tjente, og måtte **ta av sparepengene** for å få det til å gå rundt. Samtidig har de et ganske stort boliglån. Familien er ikke fattig — men den lever på sparekontoen mens den prøver å stramme inn. Det er omtrent det som skjer i Stange nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Stange driver de store tjenestene nøkternt — men bruker mye mer enn forventet på sosialhjelp

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Stanges faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Sosialhjelp m.m.	22 mill. mer	Stanges store «dyre unntak» — og det vokser raskt. Les neste side
Barnevern	11 mill. mer	Også klart over forventet, og økende
Administrasjon («byråkratiet»)	8 mill. mer	Lå langt under året før — hoppet kan være regnskapsteknisk
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	4 mill. mer	Litt over forventet — henger sammen med psykisk-helse-satsingen
Barnehage	1 mill. mer	Så vidt over forventet
Eldreomsorg og hjemmetjenester	13 mill. mindre	Drives «hjemme-først» og nøkternt — men avstanden krymper
Grunnskole	19 mill. mindre	Drives nøkternt — og karakterene holder seg godt

Det viktige: Stange driver sine to tyngste tjenester — eldreomsorg og skole — *billigere* enn det befolkningen tilsier. Men på sosialhjelp og barnevern bruker kommunen mye mer enn forventet, og avstanden vokser raskt fra år til år. Spørsmålet er ikke om Stange «sløser» — det handler om hva som driver akkurat disse to utgiftene oppover, og om det er noe kommunen kan styre.

Regnestykket viser altså en **nøktern kommune på de store tjenestene, men med to utgifter som brått stikker seg ut**: sosialhjelp (22 millioner over forventet) og barnevern (11 millioner over). Begge har nesten firedoblet seg på ett år. Hvorfor en ellers nøktern kommune bruker så mye mer her, handler ikke om raushet. Det forklarer vi på neste side.

Hvorfor vokser sosialhjelp og barnevern så brått?

Stange er en kommune i sterk vekst. Befolkningen har økt med 8 prosent på ti år — mest fordi mange har flyttet hit fra utlandet. Det er bra for kommunen, men vekst koster også: nye innbyggere trenger ofte hjelp den første tiden. Det er en stor del av forklaringen på at sosialhjelp og barnevern brått har blitt dyrere enn forventet.

- **Mange nye innbyggere og flyktninger.** Stange har tatt imot mange flyktninger, blant annet etter krigen i Ukraina. På landsbasis har sosialhjelpen vokst kraftig nettopp av denne grunnen. Nyankomne trenger ofte støtte den første tiden, og det slår direkte inn på utgiftene.
- **Stange er en bo- og pendlerkommune.** Mange bor i Stange, men jobber et annet sted — kommunen har den største utpendlingen i Innlandet, mest til nabobyen Hamar. En voksende, sammensatt befolkning gir et bredere spekter av behov.
- **Dyre enkeltsaker i barnevernet.** I en kommune på Stanges størrelse kan noen få, krevende barnevernssaker — for eksempel plassering utenfor hjemmet — gi store utslag på regnskapet, fordi grunnvolumet er lite. Noen få tunge saker kan flytte tallene mye.

Kort sagt: Det er ikke lokal raushet som gjør sosialhjelp og barnevern dyre i Stange. Det er en blanding av sterk innvandringsdrevet vekst, flyktningmottak og noen tunge enkeltsaker — altså i stor grad forhold kommunen i liten grad bestemmer over selv. Behovet er reelt.

Ærlig forbehold: Vi har *ikke* funnet kilder som tallfester nøyaktig hva som driver veksten i Stange spesielt — om det er antall mottakere, satser, flyktninger eller enkeltsaker. Forklaringen over bygger på den nasjonale utviklingen og på hva som er typisk for slike kommuner. Derfor bør kommunestyret be om kommunens egne tall: er disse hoppene noe man kan påvirke, eller er de utenfor kommunens kontroll?

Sosialhjelp og barnevern er altså ikke tegn på sløsing, men et speil av at en kommune i vekst også får flere innbyggere som trenger hjelp. Den utfordringen forsvinner ikke ved å kutte — den løses best ved å forstå hva som faktisk driver tallene.

Pen sparekonto — men driften gikk i minus

17,8 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekten — over snittet, en
pen buffer

−0,4 %

men driften gikk i minus i 2025.
Kommunen brukte mer enn den
tjente, og måtte ta av
sparekontoen

96 %

kommunens lån tilsvarer nesten
en hel årsinntekt — en ganske
høy gjeld som binder opp penger

Her er den ærlige historien. Stange *har* en pen sparekonto. Men i 2025 levde kommunen litt over evne — og da må man ta av oppsparte penger.

Sparekontoen som ikke fylles på

En sunn kommuneøkonomi legger litt til side hvert år. I 2025 gjorde Stange det motsatte: driften gikk så vidt i minus (−0,4 prosent), og kommunen måtte **tære på sparekontoen** for å få regnskapet i balanse. Sparekontoen er fortsatt pen (17,8 prosent av årsinntekten), men den er **oppspart fra tidligere år** — ikke noe driften tjener inn nå. Kommunens egne politikere har sagt at man «må bruke reservefondet i denne perioden» mens kommunen gjennomfører omstilling. Det er en grei nødløsning en kort periode, men ikke noe man kan gjøre år etter år.

Høy gjeld og kutt i helse og mestring

Samtidig har Stange et ganske stort lån — gjelden tilsvarer nesten en hel årsinntekt (96 prosent). Det binder opp penger til renter og avdrag. For å få driften i balanse igjen jobber kommunen med innstramminger, og lokalavisa har omtalt konkrete **kuttforslag i helse og mestring** — tilrettelagte tjenester og bemanning. Det er disse omstillingene som skal gjøre at driften slutter å gå i minus, slik at man ikke trenger å tære på sparekontoen.

Det viktige å forstå: Stange er verken styrtrik eller blakk. Det er en kommune med en pen, oppspart buffer, men med en drift som i 2025 gikk i minus og derfor spiste litt av bufferen. Spørsmålet kommunestyret bør stille er enkelt: virker innstrammingerne raskt nok til at driften slutter å gå i minus — før sparekontoen krymper for mye?

Det ærlige bildet er altså verken «Stange har masse penger» eller «Stange er på konkursens rand». Det er en voksende kommune med en pen, men oppspart sparekonto, ganske høy gjeld, og en drift som må bringes i balanse igjen ved målrettede innstramminger.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Stange et lite **minus** (–0,4 %) — kommunen brukte litt mer enn den tjente, og måtte ta av sparekontoen. Et sunt nivå er pluss 1,75 % eller mer.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Stange: 17,8 % — en pen buffer. Men den er oppspart fra tidligere år, og i 2025 ble den tæret på fordi driften gikk i minus.

«Hjemme-først»

At kommunen heller satser på hjemmetjenester enn på sykehjemsplasser. Stange bruker mye mer på hjemmebaserte tjenester enn på institusjon, og bare 6,7 % av de eldste bor fast på sykehjem. Det holder eldreomsorgen nøktern — men kan også bety stramme perioder for de ansatte.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Stange rettferdig med helt ulike kommuner — og det viser at Stange driver eldreomsorg og skole under forventet behov, men sosialhjelp og barnevern over.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Stanges gjeld tilsvarer rundt 96 % av en hel årsinntekt — ganske høyt, og en grunn til at handlingsrommet er begrenset.

Stangehjelpa

Stanges kjente lavterskeltilbud innen psykisk helse, en gang et nasjonalt forbilde. Tjenesten nedtonet bevisst diagnoser til fordel for hva brukeren selv opplevde som til hjelp. Den var omdiskutert: et statlig tilsyn i 2017 påviste lovbrudd og svak rettssikkerhet, som senere ble rettet.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Stanges egne årsrapporter og budsjetter, statlige tilsyn og kommunerevisjonens rapporter, samt lokal nyhetsdekning. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — det kan være bevisst, nøktern drift. Og når sosialhjelp og barnevern koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes reelle behov i en kommune i vekst. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.